

Kraaiachtigen

De kraaiachtigen vallen als familie onder de orde van de zangvogels (Passeriformes). Naast zes inheemse soorten en twee wintergasten hebben we in Nederland ook te maken gehad met een invasieve exotische kraaiachtige. In dit artikel bespreken we de soorten waarmee plaagdierbeheersers het meest te maken hebben wat uitbreider.

Inheemse soorten en wintergasten

In ons land komen van nature enkele kraaiachtigen als standvogel voor, met de raaf (*Corvus corax*) als grootste soort, namelijk 64 cm. Hij is daarmee ook de grootste zangvogel van ons land. Na de raaf komen, van groot naar klein, de roek (*Corvus frugilegus*), de zwarte kraai (*Corvus corone*), de ekster (*Pica pica*) en de Vlaamse gaai (*Garrulus glandarius*). De kauw of torenkraai (*Corvus monedula*) sluit de rij met een grootte van 33 cm.

In de wintermaanden komt meestal in het oosten en noorden van ons land ook de bonte kraai (*Corvus cornix*) voor. Aangezien de winters de laatste jaren steeds zachter worden, zijn hun aantallen drastisch verminderd. De bonte kraai verschilt qua grootte en bouw niet van de zwarte kraai en deze wintergast wordt ook wel als een ondersoort gezien.

Als invasievogel komen er af en toe notenkrakers (*Nucifraga caryocactes*) naar ons land. Als ze komen is het meestal in het late najaar en ze trekken weer naar het oosten als de winter voorbij is. Notenkrakers eten vrijwel uitsluitend hazelnoten, zijn mooi om te zien en hebben bij mijn weten nog nooit ergens voor overlast gezorgd. Ook deze vogels horen bij de kraaiachtigen.

De invasieve huiskraaien die een aantal jaar geleden via Hoek van Holland in Nederland neerstreken, zijn allemaal verwijderd.

Foto: Dick den Hertog

Notenkrakers komen eens in de zoveel jaar 's winters massaal naar Nederland.
Foto: Kuhnmi (CC BY 2.0)

Invasieve exoot

Enkele jaren geleden was er een invasieve exoot die van nature in Azië voorkomt in ons land aanwezig. Deze huiskraaien (*Corvus splendens*) waren met schepen vanuit Egypte gekomen en gingen bij Hoek van Holland aan land. Deze eerste drie exemplaren waren ook de eerste vogels die in Europa tot broeden kwamen. In Australië en Afrika zijn ze ook met schepen binnengekomen. Daar zorgde de soort voor grote overlast en hinder voor de inheemse vogels, met name voor de kraaiensoorten, en is tot bestrijding overgegaan. In Australië is dat gelukt, in Afrika heeft men de exoten niet kunnen elimineren. De huiskraaien die een aantal jaar geleden in Nederland waren neergestreken, zijn allemaal verwijderd.

Intelligente vogels

Dr. Jac. P. Thijsse schreef in zijn boek *Het vogeljaar* in 1903: "De kraaienfamilie staat tegenwoordig het hoogst aangeschreven in de vogelwereld. Met name de intelligentie is daar de oorzaak van". De adelaar met zijn kracht en de nachtegaal met zijn zang scoorden ook goed, maar de slimme en intelligente kraaiachtigen

Een mooi voorbeeld van de intelligentie van kraaiachtigen: een bonte kraai die vis vangt met een stukje brood.

waren volgens Thijsse de winnaars. Met name de raaf en de zwarte kraai werden in zijn boek met voorbeelden genoemd. In de praktijk heb ik ook vaak bijzondere dingen met kraaiachtigen meegemaakt die je van vogels niet zo snel zou verwachten. Zo heb ik ervaren dat kraaien gezichten herkennen en personen kunnen herkennen aan hun houding, kleding en loopje. Bij een boer waar ik de jachtrechten had werd ik ingeschakeld om mollen te bestrijden. Als ik met een steekschop onder de arm klemmen ging zetten bleven de kraaien gewoon foerageren tot op zo'n twintig meter afstand. Als ik in dezelfde kleding de volgende dag de klemmen ging controleren met een geweer onder de arm in plaats van een steekschop, bleven de kraaien op veilige afstand.

De kraaiachtigen waar wij in de overlastbestrijding het meest mee te maken hebben zijn: de roek, de zwarte kraai, de kauw en de ekster. Deze soorten worden hieronder uitgebreider besproken.

Roeken

Deze kraaiachtigen veroorzaken de meeste overlast door het broeden in koloniën in boomgroepen in de bebouwde kom. Hun voedsel vinden ze in hoofdzaak in weilanden en op het bouwland. Ze foerageren vaak samen met kauwen in groepsverband, op zoek naar wormen, insecten en larven. Roeken zijn weliswaar koloniebroeders, maar binnen zo'n kolonie heeft iedere roek zijn eigen territorium. Dat maken ze kenbaar door hard te schreeuwen als buurman of buurvrouw thuiskomt: "Denk erom, dit is mijn plek, kom niet te dichtbij". Dit geschreeuw duurt van net voor zonsopkomst tot na zonsondergang en zorgt met name in de bebouwde kom voor veel geluidsoverlast. De uitwerpselen en het rondslingerende nestmateriaal maken de irritatie voor omwonenden compleet.

Om deze overlast te voorkomen moet er een roekenbeheerplan worden opgesteld dat wordt ingediend bij de provincie. Het is dan mogelijk om een ontheffing te krijgen om de oude nesten weg te halen en op een nieuwe locatie in bomen net buiten de bebouwde kom aan te brengen. Zorg dat deze nieuwe locatie uiterlijk eind december klaar is. Begin januari, bij heldere dagen, beginnen de roeken zich te verzamelen op de toekomstige broedplaats. Als ze weer op de oude locatie willen gaan nestelen, kunnen ze worden verjaagd met angstkreten en/of met een VAP (Vogel Afweer Pistool). Hiervoor is een wapenverlof nodig, dat voor dit doel kan worden aangevraagd bij bijzondere wetten van de plaatselijke politie. De verjaagde roeken zien verderop bij de nieuwe locatie de nesten zitten en zullen daar gaan slapen en een kolonie bouwen. Zaak is wel dat ze daar met rust worden gelaten, maar op de oude locatie constant worden verjaagd. Ze mogen op de oude locatie nooit één moment rustig kunnen zitten, laat staan een nest bouwen. Als je zo'n opdracht moet uitvoeren kan dat alleen met volledige medewerking van de omwonenden. Aangezien zij in het verleden ook de meeste overlast hebben ervaren, zullen zij graag willen helpen met het verjagen.

Zwarte kraaien

Zwarte kraaien hebben een eigen territorium, ook in de bebouwde kom, en ze zullen soortgenoten te allen tijde verjagen. Met name als het vrouwtje zit te broeden en manlief haar regelmatig van voedsel voorziet, tolereert hij geen soortgenoten in de buurt. Veel gevallen van overlast door kraaien worden veroorzaakt doordat meneer kraai zijn eigen spiegelbeeld ziet in spiegelende ramen of glimmende schoorsteenranden. Zo'n knappe man wil hij niet in de buurt van zijn vrouw hebben. Aanvallen dus, soms tot bloedens toe. Als dit bij een slaapkamerraam is of als de schoorsteen boven een slaapkamer staat, kunnen de bewoners veel overlast van de kraaien hebben. Neem de spiegeling weg door een stuk papier aan de buitenkant tegen het raam te plakken of geef die roestvrijstalen rand van de schoorsteen een likje verf. De overlast is weg en hiervoor heb je geen ontheffing nodig.

Ter voorkoming van landbouwschade staat de kraai op de

landelijke vrijstellingslijst. Grondgebruikers of hun jagers mogen om die reden zonder ontheffing kraaien bestrijden, maar dus alleen buiten de bebouwde kom.

Kauwen

Als holenbroeders nestelen kauwen graag in schoorstenen en ventilatiekanalen. Dat kan erg gevaarlijk zijn in verband met de ophoping van koolmonoxide (CO) die dan niet afgevoerd wordt. Ook kan brand ontstaan doordat een (oud) nest in een schoorsteen, of zijtak daarvan, vlam vat. Dit is heel simpel te voorkomen door de openingen van de schoorstenen af te sluiten met metalen afdichtingen. De rook kan naar buiten maar de kauw kan niet naar binnen. Bij ventilatiekanalen kan dan alleen de frisse lucht naar binnen maar de kauw niet. Zorg er wel voor dat die afdichting goed vast zit want ze zullen blijven proberen deze uit de opening te krijgen en dat lukt ze heel vaak.

Kauwen leven in grote familiegroepen en hebben daarin een bepaalde rangorde. Meestal zijn er drie klassen: A) de best geconditioneerde vogels B) de middenmoters en C) de laagste in rang. De A-dieren zullen nooit het eerst gaan eten. Pas als ze zien dat de B en/of C-dieren veilig

kunnen eten, jagen de A-dieren de andere weg van de beste plekken. Als de A's genoeg hebben gegeten mogen de B's en C's aan de bak.

Kauwen zijn ook brutaal naar mensen toe; soms komen ze op terrassen in de steden bij je op tafel zitten. Loerend op het koekje naast je kopje koffie. Dat lijkt even leuk, maar een horecaondernemer ziet zijn omzet hierdoor wel dalen.

Eksters

Vergeleken met vijftig jaar geleden zijn eksters veel dichterbij de mens in de buurt komen wonen en foerageren. Ze zijn veel brutaler geworden en erg in aantal toegenomen. Dit gaat ten koste van de zangvogels; in veel parken zijn de aantallen merels, vinken en lijsters sterk afgenomen door de predatie van eieren en jonge vogels door eksters. Van alle kraaiachtigen verorbert de ekster de meeste jonge vogels. Ze bouwen een kogelrond nest compleet met dak. Alleen het vrouwtje broedt en het mannetje voorziet haar van voedsel. Eksters hebben, zoals alle kraaiachtigen, maar één legsel per jaar.

Samen met de kauw weet de ekster het vaakst in gebouwen, magazijnen en voorraadloodsen binnen te komen. Hier vinden ze dan feilloos hun voedsel. Het open pikken van voedselverpakkingen zoals beschuit en biscuit hebben ze snel onder de knie en dit maakt ze zeer ongewenst in voorraadloodsen van de voedselverwerkende industrie. Het is zaak dat ze niet binnen kunnen komen omdat het bijna onmogelijk is om ze weer naar buiten te krijgen, want ook de ekster is een beschermde vogel. ●

Dick den Hertog is deskundige op het gebied van faunazaken en vogelbeheer.

Summary

The corvids are part of the order Passeriformes (songbirds). The Netherlands has six native species: raven (*Corvus corax*), rook (*Corvus frugilegus*), carrion crow (*Corvus corone*), common magpie (*Pica pica*), Eurasian jay (*Garrulus glandarius*) and western jackdaw (*Corvus monedula*). In addition, there are two winter visitors: hooded crow (*Corvus cornix*) and, occasionally, the spotted nutcracker (*Nucifraga caryocactes*). A few years ago, the Netherlands also faced an invasive non-native species, the house crow (*Corvus splendens*). Corvids are well known for their intelligence. This is also one of the reasons why pest managers are regularly called out to deal with them. In this article, the species that most commonly create a nuisance are discussed and the measures that can be taken against this.